

Hygiënisch werken

1. Introductie

Tijdens verzorgende en verpleegkundige handelingen kunnen micro-organismen overgedragen worden. Dit kan zowel van kraamvrouw/pasgeborene naar kraamverzorgende als van kraamverzorgende naar kraamvrouw/pasgeborene. Dit leidt soms tot een infectieziekte bij de kraamvrouw/pasgeborene of de kraamverzorgende. Daarom is de kraamverzorgende bij deze handelingen alert op het voorkómen van mogelijke overdracht van ziekteverwekkende micro-organismen. Dit betekent dat zij in bepaalde gevallen extra hygiënische of preventieve maatregelen neemt.

2. Doel & resultaat

Het doel van hygiënische handelen is het voorkomen van infectie bij kraamvrouw en pasgeborene en dient ter bescherming van de kraamverzorgende. De kraamverzorgende

- Is op de hoogte van het belang van hygiënisch werken;
- Weet dat hygiëne bij de verzorging van kraamvrouw en pasgeborene nodig is zowel voor de veiligheid en gezondheid van de kraamvrouw/pasgeborene als van de kraamverzorgende;
- Is op de hoogte van zorgprotocollen bij het leveren van kraamzorg aan met hepatitis- en aids besmette kraamvrouwen en pasgeborenen;
- Kan volgens hygiënische richtlijnen handelen en zo voorkomen dat ziekteverwekkers die bijvoorbeeld HIV en hepatitis veroorzaken, zich kunnen verspreiden.

3. Doelgroep/toepassingsgebied

Alle kraamgezinnen

4. Verantwoordelijkheden

De kraamverzorgende is verantwoordelijk voor de hygiëne bij de handelingen die ze verricht en daarom verplicht te werken volgens dit protocol. Tevens is het de taak van de kraamverzorgende om aan het gezin voorlichting te geven over hygiëne en daarvan voorbeelden te geven tijdens haar werkzaamheden.

5. Benodigdheden

- Beschermende kleding (disposable):
  - handschoenen
  - plastic schort
  - mondneusmaskers

Hygiënisch werken	Vastgesteld d.d.: 01-04-2021
Documenteigenaar: KCKZ	Evaluatie d.d.: 01-04-2022
Versie: 6.0	Pagina 1 van 8

o spat bril

- Bekkentje

6. Werkwijze

Taken kraamverzorgende

- Preventieve maatregelen

In het algemeen geldt dat in de dagelijkse routine een aantal maatregelen worden genomen om overdracht van micro-organismen te voorkomen. De basis hiervan is de persoonlijke hygiëne in combinatie met specifieke preventieve maatregelen. Naast de normale vaccinaties die tijdens de kinderjaren worden aangeboden, wordt iedere kraamverzorgende die enig risico loopt op blootstelling aan bloed, geadviseerd zich te vaccineren tegen hepatitis B.

- Draag zorg voor een goede persoonlijke hygiëne:
  - o draag elke dag een schoon uniform;
  - o zorg voor schone, kortgeknipte nagels (2 mm) zonder nagellak (geen kunstnagels);
  - o draag geen hand- en/of armsieraden of lange halskettingen;
  - o draag bij lang haar het haar in een staart;
- Hoest/nies met een afgewend gezicht, gebruik een papieren zakdoek/tissue voor de mond. Bij gebrek aan een papieren zakdoek/tissue gebruik de binnenkant van de elleboog. Gebruik zakdoeken eenmalig en gooi deze na gebruik meteen weg. Pas hierna direct handhygiëne toe;
- Draag bij mogelijk contact met lichaamsvloeistoffen (bloed, urine, ontlasting) beschermende (vinyl of latex)handschoenen;
- Draag extra beschermende kleding (plastic schort en bij pandemieën zoals Corona ook een bril, mondneusmasker) bij mogelijk contact met lichaamsvloeistoffen (bloed, urine, ontlasting);
- Geef advies over het regelmatig ventileren van de ruimtes;
- Voorkom prikaccidenten.

De basis van hygiënisch werken is een goede, effectieve persoonlijke hygiëne in combinatie met specifieke preventieve maatregelen, zoals:

1a. Handhygiëne

Handen wassen is de basishandeling in het hygiënisch werken. Vooral op de handen komen veel micro-organismen (bacteriën, virussen en schimmels) voor die toevallig op de huid zijn terechtgekomen en waaronder veel ziekteverwekkende kiemen zitten. Om de overdracht via de handen van mens tot mens uit te schakelen moeten de handen gewassen worden. Een pasgeborene heeft nog geen of nauwelijks weerstand opgebouwd tegen zoveel micro-organismen die al die verschillende handen van de kraamverzorgende, de verloskundige en het bezoek met zich mee kunnen dragen.

- Over het algemeen dienen voor handhygiëne geen andere middelen te worden gebruikt dan een zeppompje en een schone handdoek;

Hygiënisch werken	Vastgesteld d.d.: 01-04-2021
Documenteigenaar: KCKZ	Evaluatie d.d.: 01-04-2022
Versie: 6.0	Pagina 2 van 8

- Gebruik voor jezelf en de verloskundige of huisarts een aparte, dagelijks schone handdoek of hydrofiel luier om je handen mee af te drogen.

Maak je handen nat.

Neem voldoende zeep om je gehele handen in te smeren.

Wrijf je handpalmen tegen elkaar.

Techniek van handreiniging met water en zeep

- Open de kraan. De temperatuur van het water moet behaaglijk zijn voor de handen en het water moet flink doorstromen;
- Maak de handen goed nat en voorzie ze vervolgens van een laag zeep, gebruik liefst een zeepompje;
- Wrijf de handen gedurende 10 seconden goed over elkaar. Vingertoppen, duimen en gebieden tussen de vingers en ook de polsen moeten goed ingewreven worden;
- Spoel goed af onder flink stromend water, waarbij het water van de pols naar de vingertoppen toe moet vloeien, doe dit minimaal 20 seconden;
- Sluit de kraan met de (papieren) handdoek of hydrofiel luier;
- Droog de handen, polsen en tussen de vingers goed af met een schone droge handdoek, papieren handdoek of hydrofiel luier;
- Werp de gebruikte papieren handdoek of het stuk keukenrol weg, indien mogelijk in een bak, die met de voet te bedienen is;
- Reinigen kan soms ook met handalcohol.

1b. Wondjes aan handen, polsen en armen

- Dek open wondjes af met een niet-vochtdoorlatende pleister;
- Doe altijd handschoenen aan bij verpleegtechnische of verzorgende handelingen.

1c. Gebruik van een zakdoek

- Gebruik tijdens de werkzaamheden papieren zakdoeken of tissues en gooi deze direct na eenmalig gebruik weg. Zakdoeken (ook papieren) en tissues zijn een bron van besmetting. Na ieder gebruik bestaat de kans dat besmetting via de handen op een kraamvrouw/pasgeborene wordt overgebracht;
- Was na gebruik van een zakdoek of tissue de handen.

1d. Beschermende kleding

Handschoenen

Hygiënisch werken	Vastgesteld d.d.: 01-04-2021
Documenteigenaar: KCKZ	Evaluatie d.d.: 01-04-2022
Versie: 6.0	Pagina 3 van 8

- Draag bij alle handelingen waarbij je in contact kan komen met bloed en lichaamsvochten: secreta¹, excreta, niet intacte huid of verpleeg/behandelmaterialen, die hiermee in aanraking zijn geweest, handschoenen;
- Draag disposable handschoenen, ze worden eenmalig en alleen bij dezelfde kraamvrouw of pasgeborene gebruikt;
- Wanneer de handelingen in volgorde van 'schoon' naar 'vuil' plaatsvinden, is het niet noodzakelijk om de handschoenen tussen de handelingen te vervangen door nieuwe;
- Was je handen voordat je handschoenen aandoet;
- Handschoenen mogen tijdens het dragen niet in contact komen met omgevingsmaterialen, zoals telefoons, deurknoppen, apparatuur, toetsenborden enz.
- Trek de handschoenen binnenste buiten uit en gooi ze weg bij het afval;
- Reinig de handen direct na het uittrekken van de handschoenen met water en zeep.

Draag handschoenen bij:

- assisteren bij de bevalling;
- schoonmaken van instrumentarium gebruikt bij de bevalling;
- opruimen van gemorst bloed;
- sorteren en uitspoelen van bloedwas;
- afval opruimen (inclusief de placenta);
- gebruik en afspoelen ondersteek;
- bij de eerste wasbeurt van de pasgeborene;
- wassen/douchen van de kraamvrouw na de bevalling;
- verzorging van wonden en natte huidaandoeningen;
- rectaal temperatuur opnemen;
- verzorging perineum wond;
- verschonen maandverband;
- reiniging douche, toilet en verpleegartikelen;
- sorteren van de vuile was, was bevat vaak huidschilfers, bacteriën, sporen van urine, faeces, bloed, vaginaal vocht, sperma.

Plastic schorten (disposable)

- Draag altijd een plastic schort bij de partusassistentie en tijdens verpleegtechnische en verzorgende werkzaamheden tijdens een pandemie zoals Corona.

Mondneusmaskers

- Draag een mondneusmasker bij alle handelingen waarbij kans bestaat op spatten en spuiten van bloed of andere lichaamsvochten, secreta en excreta;
- Draag bij verkoudheid of een droge koortslip tijdens zorghandelingen bij de pasgeborene en/of kraamvrouw en bij het bereiden van voedsel een mondneusmasker, ter bescherming van pasgeborene en/of kraamvrouw;

¹ Secreta: speeksel, maagsap, gal of slijm. Excreta: lochia, urine, ontlasting, braaksel, wondvocht, pus of vruchtwater.

- Vouw na gebruik het mondkapje met de buitenkant naar binnen en gooi direct weg.
- Zie extra aanbevelingen bij een pandemie zoals Corona

2. Hygiëne met betrekking tot Kraamzorg

Opruimen van bloed, vruchtwater e.d.:²

Iets wat bevuild is met bloed, vruchtwater e.d. moet onmiddellijk worden schoongemaakt. Ga hierbij als volgt te werk:

- doe handschoenen aan;
- maak met een keukenrol, tissues of wc-papier het oppervlak schoon en doe dit in een apart zakje voordat het in de afvalbak gaat;
- reinig het oppervlak met water en schoonmaakmiddel en spoel goed na;
- desinfecteer vervolgens met een ontsmettingsmiddel, bijvoorbeeld verdund bleekwater (1 kopje op 5 liter water), alcohol 70%;
- gooi de handschoenen weg; was de handen.

Assistentie bij de bevalling

Een virus kan door met bloed vermengd vruchtwater worden overgebracht. De volgende richtlijnen zijn bedoeld voor de kraamzorg:

- Vang de placenta op in materiaal waarin ze direct kan worden verpakt om het geheel daarna weg te kunnen gooien, dit na overleg met de kraamvrouw;
- Gebruik hiervoor een celstofonderlegger en leg deze in de ondersteek of op het kraammatras;
- Deponeer het geheel in een dubbele plastic vuilniszak in de container tenzij anders door de gemeente is aangegeven;
- Gooi na het opruimen van de placenta de handschoenen weg;
- Pak de pasgeborene na de geboorte in een droge doek aan met gehandschoende handen;
- Verwijder het meeste bloed eventueel met een washandje;
- Draag bij een wasbeurt na de bevalling handschoenen.

Verzorging van de kraamvrouw (zie Zorgprotocol Observatie en controle van de kraamvrouw)

- Pak maandverband altijd aan met een handschoen of een plastic zakje om de hand. Gooi het daarna in de afvalcontainer;
- Bij accidenteel bloedcontact: zie Zorgprotocol Accidenteel bloedcontact.

Verzorging van de pasgeborene (zie Zorgprotocol Observatie en controle van de pasgeborene)

- Bij de hielprik door de screener is het dragen van handschoenen noodzakelijk in verband met besmetting (contaminatie) van de naald (RIVM);
- Maak ontstoken oogjes enkele malen per dag (in ieder geval vóór de badbeurt) met behulp van een gaasje en een kopje vers water uit een goed stromende kraan schoon, van buiten naar binnen; voor elke streep een schoon gaasje (zie

² Herziene hygiënerichtlijn huisartsen en verloskundigen (2017).

21. Handeling Oogjes schoonmaken van de pasgeborene); Verzorg een vochtig en stinkend navelstompje één tot twee maal per dag met een droog gaasje. Pak de navelstomp eventueel in, in een droog steriel gaasje (zie 19. Handeling Navelverzorging);

- Inspecteer bij iedere luierverschoning hoe de huid van de pasgeborene eruit ziet. Smeer, in overleg met de ouders, babyzalf erop als de huid rood/schilferig is en geïrriteerd;
- Verschoon de luier voor elke voeding; maak de billen schoon met billendoekje of een natte wat; smeer de billen in met een vette zalf zolang er meconium geloosd wordt;
- Verschoon de pasgeborene meteen als ontlasting is geloosd;
- Maak de thermometer na het temperatuur met alcohol 70%. Gebruik bij het temperatuur een bekkentje.

3. Hygiëne in huis en huishouden

Schoonmaken van badkamer en sanitair

- Maak ter voorkoming van infecties de badkamer en het sanitair dagelijks huishoudelijk schoon;
- Denk aan kranen, lichtknopjes, doorspoelknop, deurknop etc.;
- Draag hierbij altijd wegwerp handschoenen i.v.m. bloed-, secreta- of excreta-resten die niet met het blote oog te zien zijn. Indien deze wel te zien zijn, verwijder dit apart;
- Gooi na het schoonmaken het werkdoekje in de was, nadat deze uitgehangen gedroogd is.

Schoonhouden van baby- en kraamkamer

- Maak de kraam- en de babykamer dagelijks schoon.

Verschoonen kraambed

- Verschoon het kraambed de eerste vier dagen na de partus dagelijks. Daarna kan in overleg met het gezin besloten worden dit minder vaak te doen, afhankelijk van hoeveel de kraamvrouw in bed verblijft;
- Haal het bed af met handschoenen aan.

Wasbehandeling

- Altijd overleg met het gezin over hoe er gewassen moet worden;
- Verwijder na de bevalling grove bloedresten met koud water. Spoel daarna de bloedwas in de wasmachine met zout op een koud wasprogramma;
- Daarna afpompen (de meeste wasmachines doen dit automatisch) en de overige bevallingswas erbij doen. Was dit vervolgens op 60 graden;
- Spoel katoenen luiers met meconium voor het wassen in water met azijn om vlekken na het wassen zoveel mogelijk te voorkomen;
- Was of laat nieuwe kleertjes van de pasgeborene wassen, voordat de pasgeborene ze aan krijgt;
- Was de babywas bij voorkeur met een neutraal wasmiddel en zonder wasverzachter (dit kan de tere babyhuid irriteren).

Hygiënisch werken	Vastgesteld d.d.: 01-04-2021
Documenteigenaar: KCKZ	Evaluatie d.d.: 01-04-2022
Versie: 6.0	Pagina 6 van 8

Voedselbereiding

In de keuken is de kans op besmetting met bacteriën het grootst. Rauwe voedingsmiddelen bevatten veel bacteriën. De meeste bacteriën die ziekte en bederf veroorzaken vermeerderen zich het snelst bij kamertemperatuur. Het gevaar van voedselvergiftiging is altijd aanwezig, omdat vrijwel alle keukens warm en vochtig zijn. Ook via de handen kun je voedsel besmetten, niet alleen doordat er bacteriën opzitten, maar ook door kruisbesmetting. Dit gebeurt bijvoorbeeld wanneer je eerst vlees hebt gekruid en daarna groenten gaat schoonmaken. Kruisbesmetting kan ook plaatsvinden via schalen, snijplank, bestek, blikopener, aanrecht en ander keukenmateriaal. Het is daarom van belang om voor de bereiding van een volgend product schone materialen te gebruiken.

Samengevat:

- Was handen met zeep voor én na contact met voedsel;
- Scheid rauwe producten van reeds bereid voedsel;
- Ontdooi vlees en kip in de koelkast;
- Dek voedsel af, ook in de koelkast;
- Zet bederfelijke producten die niet in één keer op gaan zo snel mogelijk terug in de koelkast;
- Bereid alle soorten vlees goed gaar;
- Gebruik dagelijks schone hand-, thee- en vaatdoeken;
- Volg de bereidings- en bewaaradviezen op levensmiddelen en let op de houdbaarheidsdatum.

Afvalverwerking

- Deponeer afval, zoals celstofonderleggers, kraammatrasjes, verbandmateriaal en placenta in een dubbele vuilniszak;
- Voer lichaamsvloeistoffen (bijv. braaksel) via het toilet af. Het is raadzaam om indien mogelijk de klep van de toiletpot te sluiten voordat er wordt door gespoeld. Dit om spatten te voorkomen.

Ventilatie

- Ventileer dagelijks de baby- en/of kraamkamer door het raam open te zetten. Let op dat de pasgeborene en kraamvrouw niet in de tocht liggen.
- Ventileer extra bij pandemieën vooral direct na het kraambezoek. (Zie [protocol veilig-werken-in-de-kraamzorg-in-een-ogenschijnlijk-niet-besmette-situatie](#))

Huisdieren (indien van toepassing)

- De extra werkzaamheden zijn de verantwoordelijkheid van het kraamgezin.

7. Verslaglegging

Zorgdossier

8. Bijlagen en/of referenties

Hygiënisch werken	Vastgesteld d.d.: 01-04-2021
Documenteigenaar: KCKZ	Evaluatie d.d.: 01-04-2022
Versie: 6.0	Pagina 7 van 8

- www.wip.nl (wordt binnenkort vervangen)> hygiënerichtlijn huisartsen en verloskundigen.
- [Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne \(RIVM\)](#),
- Zorgprotocol toepassing LIP (KCKZ, 2018)
- Zorgprotocol Accidenteel bloedcontact (KCKZ, 2018)
- Zorgprotocol Observatie en controle van de kraamvrouw (KCKZ, 2018)
- Zorgprotocol Observatie en controle van de pasgeborene (KCKZ, 2021)
- Kraamzorg Handelingenboek (KCKZ, 2018)
- Werkinstructie tijdens coronacrisis Veilig werken in de kraamzorg in een(ogenschijnlijk) niet-besmette situatie versie 20-10-2020

Hygiënisch werken	Vastgesteld d.d.: 01-04-2021
Documenteigenaar: KCKZ	Evaluatie d.d.: 01-04-2022
Versie: 6.0	Pagina 8 van 8